

Nota

**Duurzame ontwikkeling en waarden
en normen in een perspectief**

November 2015

De Sociaal Economische Raad

De Sociaal Economische Raad (SER) is een bij landsverordening ingesteld onafhankelijk overleg- en adviesorgaan dat de regering adviseert over allerlei belangrijke onderwerpen van sociaal-economische aard.

In de SER hebben vertegenwoordigers van werknemers- en werkgevers-organisaties en onafhankelijke deskundigen zitting. De leden van de SER bespreken allerhande aangelegenheden op sociaal-economisch gebied en brengen hierover gevraagd en ongevraagd adviezen, nota's en rapporten uit.

Met de instelling van de SER heeft de overheid het mogelijk gemaakt voor sociale partners om zich vrijelijk en ongebonden, gevraagd of ongevraagd uit te spreken over het sociaal economische beleid.

De adviezen, rapporten en nota's van de SER zijn, nadat zij door de regering openbaar zijn gemaakt, digitaal verkrijgbaar bij de SER.

Contactgegevens van de SER

Adres : L.G. Smith Boulevard 134
Oranjestad
Aruba
Telefoon : 00297-5832713
Fax: : 00297-5838956
E-mail : ser.aruba@hotmail.com

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting.....	2
Inleiding	3
1. Innovatief anticiperen en duurzame ontwikkeling in perspectief.....	5
2. Een gemeenschappelijk waarden- en normensysteem.	7
2.1 <i>Hedendaagse opvallende kenmerken in de samenleving</i>	8
2.2 <i>Het belang van een gemeenschappelijk waarden- en normensysteem</i>	10
2.3 <i>Gemeenschappelijke waarden en normen als charter voor het regerings-beleid</i> ..	11
3. Additionele aandachtspunten met het oog op een duurzame ontwikkeling	12
3.1 <i>Een andere ‘mindset’ bij de overheid, het bedrijfsleven en de burger</i>	12
3.2 <i>Politiek bestuurlijke vernieuwing</i>	14
3.3 <i>Het stelsel van sociale voorzieningen</i>	15
3.4 <i>Justitie</i>	16
3.5 <i>De invloed van regionale economische en sociale ontwikkelingen</i>	17
4. Reflectie.....	19
4.1 <i>Met betrekking tot een duurzame ontwikkeling</i>	19
4.2 <i>Met betrekking tot het belang van het waarden- en normensysteem</i>	20

Samenvatting

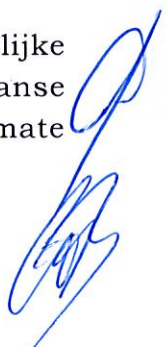
Aruba heeft in een relatief korte periode een enorme ontwikkeling doorgemaakt. De welvaart en het welzijn van de Arubaanse bevolking liggen in vergelijking met de ons omringende landen, op een redelijk niveau. Een verzorgingsstaat van formaat kan zij zichzelf nog niet noemen, maar alles om dat wel te kunnen worden, is in potentie aanwezig. Desondanks ontkomt ook Aruba er niet aan, dat in haar veranderende samenleving een dwingende roep is ontstaan om het leven dusdanig aan te passen, dat Aruba zijn aansluiting kan behouden bij allerlei ontwikkelingen die op de wereld gaande zijn. Mondiale ontwikkelingen welke tot doel hebben om de welvaart en het welzijn niet alleen te kunnen behouden voor de huidige generaties, maar ook voor die van morgen.

Een dergelijke aanpassing vereist een bewuste keuze om te kijken naar de toekomst, daarop vooruit te willen lopen en waarbij nieuwe ideeën goederen, diensten en processen tot stand moeten komen of moeten worden gebracht. Nieuwe ideeën, goederen, diensten en processen welke gericht op ontwikkeling en vernieuwing – met de nodige (informatica) technologische ondersteuning – vertaald moeten worden in menselijk handelen.

Op het moment dat die ontwikkeling en vernieuwing integraal plaatsvindt op sociaal, economisch en ecologisch vlak, wordt deze geacht duurzaam te zijn. Men kan zich overigens afvragen of in het kader van een duurzame ontwikkeling deze dimensies ook op Aruba uitgebreid zouden moeten worden. Voor een gedeelte is dat al gebeurt, bijvoorbeeld door daar de dimensie (leef)milieu aan toe te voegen. De toevoeging van een dimensie financiën zou daarbij wellicht ook niet misstaan, want een duurzame ontwikkeling is niet kosteloos.

De Raad kan zich daarnaast vinden in de mondiale gedachte die daaruit is voortgevloeid, dat 'duurzame ontwikkeling' zich heden ten dage moet richten op het streven naar duurzaamheid van ontwikkeling op zichzelf en als een oneindig proces, waarin gestreefd wordt naar inbedding van een zichzelf vernieuwend vermogen in de samenleving. Randvoorwaarde is dan wel dat deze vertaald kan worden in menselijk handelen.

In die vertaling in menselijk handelen, spelen de Arubaanse gemeenschappelijke waarden en normen een essentiële rol. Deze vormen de wortels van de Arubaanse samenleving, cultuur en identiteit, waar voor de regering c.q. overheid, een uitermate belangrijke rol is weggelegd als regisseur en curator ervan.

Inleiding

Aruba heeft zich binnen het koninkrijk en vanaf het moment dat zij propria manu over haar eigen bestemming kon gaan beschikken, weten te ontwikkelen tot een land dat zich mag scharen in de gelederen van andere welvarende kleine zelfstandige eilandelijke staten in ontwikkeling. De economische en sociale infrastructuur¹ – die in de basis al vóór 1986 aanwezig waren - hebben er in hoge mate toe bijgedragen, dat Aruba een goede start heeft kunnen maken. Hierdoor heeft de welvaart en het welzijn van de Arubaanse bevolking, zich verder kunnen ontwikkelen en uitbreiden.

Echter, tegenwoordig staan mondiaal de economische en sociale infrastructuur overal onder grote druk, zo ook op Aruba. Samenlevingen zijn op het moment sterk in beweging en ook op Aruba is er een breed gevoelde behoefte ontstaan aan:

- een vermogen om in te kunnen spelen op een stuk noodzakelijke vernieuwing;
- een herwaardering van de wijze, waarop de bevolking met elkaar omgaat en welke afspraken daarover gemaakt kunnen worden (ergo een revisie van het waarden- en normensysteem).

Slaagt Aruba er niet in om in die behoefte te kunnen voorzien, dan is er een reëel risico, dat:

- de economische groei zich minder snel zal herstellen als verwacht en nodig is;
- de huidige en toekomstige jeugd kunnen verworden tot verloren generaties.

Aruba is natuurlijk niet van de ene op de andere dag op dit punt in haar economische en sociale ontwikkeling aanbelaand. Het is de resultante van de sociaal-economische ontwikkeling die Aruba heeft doorgemaakt door de jaren heen en waarin zij ook is meegezogen in sociaal-economische ontwikkelingen die mondiaal hun beslag hebben gevonden.

¹ De economische infrastructuur vormt de basis van het vermogen van Aruba om in staat gesteld te kunnen worden om te produceren. Die infrastructuur bestaat in overwegende mate uit - "tastbare" en soms wat minder "tastbare" - onroerende goederen en voorzieningen (bv. infrastructuur/bereikbaarheid/wegennet, een goed milieu/een schone lucht/schoon water/een prettig leefmilieu, goede en goedkope energievoorzieningen, e.d.), waarvan de omvang en/of de kwaliteit ervan belangrijke voorwaarden zijn voor de prestaties van de economie en voor economische groei. Gezamenlijk vormen deze de kapitaalgoederenvoorraad van het Land, benodigd om de productiviteit op gang te kunnen houden of te verhogen. Aangenomen wordt dat wanneer de kapitaalgoederenvoorraad stijgt, dat daarmee de arbeidsproductiviteit en de productie zullen stijgen, wat zich uiteindelijk vertaalt in het GDP. De sociale infrastructuur vormt de basis voor de sociale cohesie in de samenleving op Aruba en is bepalend voor de wijze waarop burgers zich betrokken voelen bij de inrichting ervan. Het wordt gevormd door het geheel van formele en informele voorzieningen dat ten dienste daarvan staat en het pakket aan maatregelen dat dit ondersteunt en waarvan burgers gebruik kunnen maken bij de inrichting van hun bestaan.

De ontwikkeling van Aruba op economisch en sociaal gebied kan aldus evenzo beschouwd worden als deel van een zekere “natuurlijke”ontwikkeling die landen gedurende hun bestaan doormaken.

Ook op Aruba heeft er een periode van ongebreidelde industrialisatie plaatsgevonden, waarin het kapitalisme hoogtij vierde en waarin er geen grenzen werden gesteld aan het vrij economisch opereren. Vervolgens brak er een periode aan, waarin er een behoefte ontstond om de sociale verschillen te gaan compenseren. Verschillen die voornamelijk betrekking hadden op het kunnen verkrijgen van arbeid en inkomen, inkomensverschillen en de noodzaak van sociale voorzieningen. Zo ook mondiaal het geval is geweest, staat sinds kort ook op Aruba de overcompensatie centraal, onder invloed waarvan sociale fondsen in de problemen zijn geraakt en het Land deze uit de algemene middelen zou moeten aanvullen. Een financiële last, welke door het Land - bij de huidige economische stand van zaken - in een zich herstellende economie, niet gedragen kon worden. Er moest een beroep gedaan worden op de bevolking om meer bij te gaan dragen, evenals op de zelfwerkzaamheid van die bevolking om zelf een stuk verantwoordelijkheid te nemen voor het waarborgen van de sociale zekerheid. Discussies over een gezonder leven, langer blijven werken, vergrijzing, uitstel van aanspraken op sociale voorzieningen w.o. de ouderdomsvoorziening e.d., evenals de noodzaak om de premie-inkomensgrenzen te verhogen, zijn aan de orde van de dag.

Aruba staat op het ogenblik - gelijk de rest van de wereld - onder de druk van klimaatontwikkelingen en de uitputting van grondstoffen, aan het voorportaal van een streven naar een daadwerkelijke duurzame ontwikkeling. Met die daadwerkelijke duurzame ontwikkeling in het vooruitzicht, vindt er een discussie plaats, over hoe voor de toekomst bereikt kan worden, dat de welvaart en het welzijn van de Arubaanse bevolking in stand gehouden kan worden, in een hernieuwde normatieve setting.

Met deze nota wordt beoogd om een bijdrage te leveren aan het helpen voorkomen dat de eerdergenoemde risico's evident worden. Dit door ideeën aan te reiken welke ten goede kunnen komen van het lopende proces van een duurzame ontwikkeling en de vertaling daarvan in menselijk handelen.

1. Innovatief anticiperen en duurzame ontwikkeling in perspectief

Aan innovatief anticiperen op vernieuwing ligt de gedachte ten grondslag, dat de gemeenschap baat heeft bij een integrale duurzame (structurele) ontwikkeling en vernieuwing, in plaats van stilstand en consumptie van het bestaande alléén.

In het kader van deze nota wordt met innovatief anticiperen geduid op het vermogen van de samenleving, om zich onder leiding van leidende actoren (de regering, de sociale partners, gouvernementele en niet gouvernementele organisaties), te kunnen positioneren, ten aanzien van allerhande lokale en mondiale ontwikkelingen en in te kunnen spelen op de noodzakelijkheid van vernieuwing. Wat in de ontwikkeling op sociaal-economisch gebied op Aruba op de voorgrond aan het treden is, is haar vermogen om zichzelf te kunnen vernieuwen en een duurzame ontwikkeling op basis hiervan op gang te brengen.

In de kern betreft het niets anders dan:

- het 'out-of-the-box'-nadenken over het scheppen van welvaart en de randvoorwaarden die in het kader van een 'duurzame ontwikkeling' ingevuld moeten worden;
- een rechtvaardige verdeling van de welvaart, met inbegrip van de leefomgeving;
- het waarborgen van het voortbestaan van de welvaart en wat dat heeft voortgebracht, voor langere duur en toekomstige generaties.

Onder 'duurzame ontwikkeling' wordt over het algemeen een ontwikkeling verstaan, die aansluit op de behoeften van het heden zonder het vermogen van toekomstige generaties, om in hun eigen behoeften te kunnen voorzien, in gevaar te brengen (*aldus de algemeen gehanteerde definitie van de VN-commissie Brundtland uit 1987*). Hierin omvatte het begrip 'duurzame ontwikkeling' aanvankelijk - in brede zin - ontwikkelingen op economisch, ecologisch en sociaal vlak, die bijdragen aan een wereld die efficiënter, zuiniger en op de lange termijn meer continu omgaat met de aarde en haar grondstoffen. In de loop der tijden is daar vanuit de gedachte van een integrale aanpak, die ontwikkelingen in dit kader vereisen, een technologische en culturele dimensie aan toegevoegd, evenals die van het leefmilieu. Duurzame ontwikkeling wordt in dit kader beschouwd als het weloverwogen en bewust bezig zijn met de toekomst en de omgang met hulpbronnen, waarmee de welvaart wordt voortgebracht. Dit is op zijn beurt weer van belang voor het welzijn van de burger.

Wil het regeringsbeleid in aanmerking genomen kunnen worden om het stempel van een "duurzame ontwikkeling" te kunnen verkrijgen, dan zal dat beleid voornoemde dimensies (economisch, ecologisch, sociaal, technologisch, cultureel, (leef)milieu), in zich moeten sluiten.

Feitelijk hoort hier naar mening van de Raad nog de dimensie financiën aan toegevoegd te worden. Aan duurzame ontwikkeling hangt een prijskaartje, welke uiteindelijk door de bevolking zal moeten worden opgebracht. Hierin is een duidelijke rol weggelegd voor de regering als “curator” c.q. bewindvoerder van de gemeenschap.

Wanneer één of meerdere van voornoemde dimensies uit elkaar valt of simpelweg niet aanwezig is, is er feitelijk geen sprake meer van een ‘duurzame ontwikkeling’ in de zin van de definitie die de VN-commissie eraan geeft. Wat dat betreft kunnen die verschillende dimensies dus beschouwd worden als een toetssteen voor het op een duurzame ontwikkeling gerichte regeringsbeleid.

2. Een gemeenschappelijk waarden- en normensysteem.

De ontwikkelingen die Aruba heeft doorgemaakt hebben zich niet alleen beperkt tot een ontwikkeling van de welvaart en het welzijn, maar hebben ook hun sporen achtergelaten op het gemeenschappelijke waarden- en normensysteem. Net zoals welvaart en welzijn inherent zijn aan elkaar, net zo bestaat er een innige verbondenheid tussen welvaart en welzijn enerzijds en het gemeenschappelijk waarden- en normensysteem anderzijds. Per slot van rekening moeten initiatieven die tot welvaart en welzijn leiden, eerst vertaald worden in menselijk handelen, willen die initiatieven hun vruchten af kunnen werpen.

De Arubaanse burger kijkt tegenwoordig anders aan tegen diegenen die in de een of andere vorm gezag uitoefenen (bv. justitie, bestuurders, onderwijzers, ouders, werkgevers) en zaken zoals respect, omgangsvormen, tolerantie, gelijkheid, behulpzaamheid, productiviteit, maar ook een proactieve houding, participatie, betrokkenheid en collegialiteit.

Waar in veranderende tijden mensen deel uitmaken van een groter geheel (bijvoorbeeld een samenleving) ontstaat automatisch de behoefte aan houvast. Voorheen werd die zekerheid ontleend aan gemeenschappelijk aanvaarde waarden en normen. Heden ten dage lijkt men geneigd te zijn om dat in andere zaken te zoeken. Zaken die gerelateerd zijn aan macht, status, geld en welke hand in hand gaan met een zeker materialisme en individualisme dat ingeslopen is in de gemeenschap. Dit wordt vooral uitgestraald door diegenen die de generatie vormen van het einde van de 20ste eeuw. Degenen die daarna gekomen zijn hebben dat voorbeeld gevolgd.

Naast alle andere ontwikkelingen die gaande zijn, bevindt Aruba zich voor wat betreft het gemeenschappelijke waarden- en normensysteem, op een punt waarop men zich moet afvragen, hoe zij zichzelf gaat opstellen ten opzichte van de generaties die hierna komen. Generaties die net als de huidige jongere generatie – van het einde van de 20ste eeuw – niet meer op dezelfde manier tegen zaken aankijken en staan, zoals vroegere generaties dat nog wel bleken te kunnen en gemeenschappelijke waarden- en normen onverkort overnamen. Dit wil niet zeggen dat de generaties van de 20ste eeuw en die daarna andere waarden en normen kennen, maar dat op de een of andere manier het gemeenschappelijke karakter daarin verloren dreigt te gaan, met alle risico's van dien.

Het niet voorzien in de behoefte aan een gemeenschappelijk waarden- en normensysteem kan ertoe leiden dat:

- Het bestaan van gemeenschappelijke waarden en normen verder onder druk komt te staan;

- de huidige en toekomstige jeugd daar het slachtoffer van worden en verworden tot verloren generaties, zonder voldoende visie of besef van een (gemeenschappelijke) maatschappelijke structuur;
- de regering maar moeizaam komt tot een samenhangend en coherent beleid, dat vertaald kan worden in menselijk handelen.

2.1 Hedendaagse opvallende kenmerken in de samenleving

Aruba kent naast de positieve ontwikkelingen die zij gedurende de laatste 30 jaren heeft doorgemaakt en de positieve resultaten die zijn behaald, ook negatieve trends. Het valt de Raad op dat een aantal daarvan al snel in alles lijken te overheersen, waaronder:

- *een sterke individuele oriëntatie op het vergaren van macht, status en financieel gewin.* De mate waarin men daarin slaagt, geeft ingang tot een bepaalde trede op de maatschappelijke ladder, in de veronderstelling daar meer voordeel uit te kunnen behalen;
- *vervreemding van individuen in de samenleving.* Mensen worden als buitenstaander beschouwd, als zij niet mee willen of kunnen lopen, met datgene wat op cultureel, politiek en sociaal gebied door de meerderheid als “trendy” wordt beschouwd. Wat als “trendy” wordt beschouwd is heden ten dage steeds meer de maatlat geworden voor een zekere maatschappelijk “correcte” acceptatie, inpassing van mensen in de samenleving en leidend in de omgang tussen mensen;
- *een zekere sociaal-maatschappelijke verloedering en verval.* Het gebruik van psychoactieve middelen wordt, bij gebrek aan effectieve alternatieven om dit tegen te kunnen gaan of te bestrijden, alsmaar moeilijker om aan te pakken. De focus richt zich in de bestrijding van de criminaliteit meer en meer op de zware misdaad en de bestrijding van lichte misdrijven en overtredingen ligt zwaar onder druk bij gebrek aan capaciteit. Het gezin kan niet meer als hoeksteen van de samenleving worden beschouwd op grond van het aantal scheidingen. Productiviteit wordt niet meer hoog in het vaandel gedragen. Het onderwijs schiet tekort in die zin dat deze niet meer voldoende in staat is om jongere generaties adequaat op te leiden en te vormen voor de behoeften van de arbeidsmarkt en de noden van de samenleving. Veel ouders zijn niet meer bewust betrokken in de opvoeding van hun kinderen, maar laten dat over aan derden of aan de straat. Sociale controle is niet meer ingebed in de samenleving, zoals dat vroeger wel het geval was. Onder de bevolking valt meer en meer een tekort aan sociale vaardigheden te constateren en is een

zekere savoir-vivre (welwillendheid en gemanierdheid) in de omgang tussen mensen steeds vaker, ver te zoeken.

Volledigheidshalve dient te worden onderkend, dat het voorgaande zonder onderzoek moeilijk objectief aan te tonen is, evenals de correlaties daartussen. Een en ander is per slot van rekening afhankelijk van de gemeenschappelijke waarden en normen, zoals deze door de gemeenschap gedicteerd worden. Deze veranderen met de tijd en het zou dus best mogelijk kunnen zijn dat bv. het gezin als hoeksteen van de samenleving zich heeft geëvolueerd tot een vorm, waarin het individu een meer individualistisch leven voor ogen heeft.

Het is dan ook daarom dat discussies over (gemeenschappelijke) waarden en normen gevoelig liggen vanwege de subjectiviteit in de beleving ervan. Neemt niet weg, dat eenmaal aangekaart, de onvrede over de negatieve trends als eerder geschetst, in de samenleving blijkt te leven. Er schuilt dus een zekere legitimiteit in het opperen, dat binnen de sociaal maatschappelijke ontwikkelingen op Aruba iets spaak loopt en aandacht behoeft. Overigens is dit geen kritiek op de inspanningen van de huidige regering noch op die van de regeringen daarvoor. Het is slechts een perceptie vanuit het perspectief, dat men eerst moet weten waar men staat, alvorens verder te kunnen gaan.

In het kader van het lopende proces, waarin Aruba werkt aan vernieuwing, een duurzame ontwikkeling en het scheppen van een zichzelf vernieuwend vermogen, mag het dan ook niet ontbreken aan een revisie van het huidige gemeenschappelijke waarden- en normensysteem.

Een dergelijke revisie verschaft inzicht in de sociale stratificatie binnen de samenleving en dus in de verschillen in denken, voelen, gedragingen en handelen van en tussen mensen of groepen mensen. Mensen, die als burger allemaal deel uitmaken van de Arubaanse samenleving. Inzicht in de sociale stratificatie verschaft op diens beurt inzicht in de mate, waarin er op Aruba gesproken kan worden van een coherente samenleving (of niet) en wat haar identiteit is of aan het worden is, evenals de richting die de samenleving voor zichzelf uit wil stippelen voor de toekomst.

Waar het aan coherentie ontbreekt, kan het wenselijk zijn om mensen dichter tot elkaar te brengen en gericht hierop initiatieven te ontwikkelen. Bijvoorbeeld in termen van een gemeenschappelijke (of pluralistische) cultuur, met kenmerken waarvan het wenselijk en noodzakelijk wordt geacht, dat mensen die met elkaar delen (bv. op het gebied van sport, kunst, cultuur, vorming en muziek, maar vooral ook zaken als arbeidsethiek, productiviteit, etiquette, gemeenschapszin, een proactieve houding, participatie, het tonen van initiatief en betrokkenheid weer centraal moeten staan).

2.2 Het belang van een gemeenschappelijk waarden- en normensysteem

In de wereld is het maar al te vaak het geval, dat de positie die mensen op de maatschappelijke ladder bekleden - op basis van hun inkomen, kennis, bezit en macht - als bepalend beschouwd wordt voor de positie ten opzichte van elkaar. Dit schept een bepaalde economische en sociale afstand tot 'andersgezinden'. Het is dan ook dáár waar het belang ligt van een gemeenschappelijk waarden- en normensysteem. Het helpt polarisatie tussen bevolkingsgroepen te voorkomen en fungeert als brug tussen de verschillende treden op de maatschappelijke ladder.

Bij het gemeenschappelijke valt te denken aan:

- idealen en motieven die de samenleving als geheel nastrevenswaardig acht en opvattingen over wat vanuit de samenlevingsoptiek als wenselijk gezien wordt (de universele waarden en normen als algemene uitgangspunten van gedrag en houding van de mensen binnen de Arubaanse samenleving en in hun relatie met de mensen daarbuiten);
- algemeen aanvaarde gedragsregels en de verbinding tussen algemene waarden zoals orde, vrijheid, veiligheid, rechtvaardigheid, waardigheid, gelijkheid, maar ook flexibiliteit, degelijkheid, zelfredzaamheid, productiviteit, tolerantie, respect, behulpzaamheid, het nastreven van kennis en kunde, daar voorbeelden van zijn.

De Raad gaat er hierbij van uit, dat hoe groter het aantal gemeenschappelijke kenmerken is - welke uiteindelijk terug te vinden zijn in de gemeenschappelijke waarden en normen - hoe groter de coherentie zal blijken te zijn tussen burgers in de samenleving. Hoe groter de coherentie, des te hoger de kans op assimilatie van specifieke wenselijke eigenschappen, die de leefstijl en cultuur van de Arubaanse samenleving mede moeten gaan vormgeven en bepalen, zal zijn.

Hoe beter de mensen in staat zijn om ieder met hun eigen afkomst, cultuur en achtergrond te assimileren in de Arubaanse samenleving, des te beter de regering in de gelegenheid zal zijn om sturing te geven bij de inrichting van die samenleving in zijn huidige en toekomstige vorm. Het is dan gemakkelijker om maatschappelijke betrokkenheid te stimuleren, draagvlak te creëren en beleid te implementeren, voor nieuwe ideeën, goederen, diensten en processen, die gericht op ontwikkeling en vernieuwing moeten worden vertaald in menselijk handelen.

2.3 Gemeenschappelijke waarden en normen als charter voor het regeringsbeleid

Niettegenstaande het collectieve karakter dat een gemeenschappelijk waarden- en normensysteem eigen is, ontslaat dat de politiek er niet van, dat zij de bewaker is van het gemeenschappelijke waarden en normensysteem en primair verantwoordelijk voor het onderhoud en de handhaving daarvan. De Raad is van mening dat de politiek hierin een regierol en bovenal een voorbeeldfunctie, vervult. Van gemeenschappelijke waarden en normen mag verwacht worden dat deze niet alleen sturing geven aan het gedrag en de houding van burgers, maar mede uitgangspunt zijn in wet- en regelgeving, richtlijnen, het integriteitdomein, gedragscodes en dat de overheid zichzelf hiervan niet uitsluit, maar deze juist propageert.

Vooraf voor wat betreft het laatste, mag in de ogen van de Raad verwacht worden, dat de politiek een (al dan niet hernieuwd) systeem van gemeenschappelijke waarden en normen, als een sjabloon legt over het regeringsbeleid, de uitvoering daarvan en de relatie met de eigen overheidsinstanties, de sociale partners, de NGO's. Colleges van Staat, Vaste Colleges van Advies en de burger in zijn algemeenheid. Een systeem van waarden en normen kan gezien worden als een charter voor het regeringsbeleid, een 'Code of conduct' en zo men wil als toetssteen.

3. Additionele aandachtspunten met het oog op een duurzame ontwikkeling

Ondanks dat de Raad niet van alle ontwikkelingen op de hoogte is of wordt gebracht, wordt wel geconstateerd dat er op Aruba op het gebied van een 'duurzame ontwikkeling' nogal wat gaande is. Zo worden er pogingen ondernomen om alternatieve vormen van energiewinning en -gebruik aan te boren en in de inrichting van de gemeenschap te injecteren (wo. windmolens, zonnepanelen, onderzoeken naar de mogelijkheden van gaswinning, efficiëntieverbetering van het huidige energieproductieproces). Al geruime tijd wordt er gewerkt aan het verbeteren van het gezicht van Aruba d.m.v. stedelijke projecten gericht op vernieuwing, renovatie en restauratie van Aruba als product. Aangenomen wordt dat die inspanningen er niet alleen op gericht zijn om investeerders aan te trekken, maar dat van een verbeterde (leef)omgeving ook een zekere uitstraling uit moet gaan naar de bevolking toe. Voorts is de verhuizing van de containerhaven lopende en zijn er allerhande initiatieven aan de gang welke Aruba als toeristische bestemming moeten promoten in het buitenland. Ter ondersteuning van het bewustwordingsproces op het gebied van de noodzakelijkheid van duurzame ontwikkeling is bij het Ministerie van Algemene Zaken, Wetenschap, Innovatie en Duurzame Ontwikkeling een speciaal bureau opgericht, dat zich in het bijzonder focussed op de bewustwording hiervan onder de bevolking.

Allen positieve ontwikkelingen, welke vaak direct zichtbaar en tastbaar zijn voor de bevolking op Aruba. Toch is de Raad van mening dat er daarnaast nog een aantal andere zaken zijn die eveneens de aandacht verdienen van de regering en op het netvlies zouden moeten vallen t.b.v. een duurzame ontwikkeling.

3.1 Een andere 'mindset' bij de overheid, het bedrijfsleven en de burger

De wereld is onder druk van klimaatontwikkelingen en de uitputting van grondstoffen, aan het voorportaal komen te staan van een onontkoombaar streven naar een daadwerkelijke duurzame ontwikkeling, waar voorafgaande daaraan de discussie op gang is gekomen, over hoe voor de toekomst bereikt kan worden, dat het 'vrij economisch opereren' zoveel mogelijk in stand gehouden kan worden in een hernieuwde normatieve setting, aldus met andere spelregels. Voorheen werden er al aanzetten daartoe geleverd, maar de nood was nog niet zo hoog als heden ten dage. Dit ongeacht de vraag of het bedrijfsleven wel of niet verantwoordelijk zou zijn geweest voor de minder gunstige ontwikkelingen in het klimaat (bv door activiteiten welke een verhoogde uitstoot van koolmonoxide en dergelijke tot gevolg hebben) en de uitputting van grondstoffen.

De overheid - in de vaststelling en uitvoering van haar beleid - zowel als het bedrijfsleven - in haar bedrijfsvoering - zien zich in het kader van die 'duurzame ontwikkeling' beide steeds meer afhankelijk van:

- concrete en op een 'duurzame ontwikkeling' geënte specifieke doelstellingen;
- keyindicators om de resultaten zichtbaar en tastbaar te kunnen maken om concrete resultaten en de effecten ervan in termen van 'duurzame ontwikkeling' te kunnen blijven meten en volgen, opdat helder wordt wat bereikt is;
- een doorberekening van 'duurzaamheid' in de 'kostprijs' opdat duurzaamheid verankerd kan worden in de 'prijs' van het product (een goed of een dienst);
- het gegeven dat winstmaximalisatie niet per definitie deel meer uitmaakt van wat vanuit een 'duurzame ontwikkeling' voortgebracht wordt;
- bedrijfsactiviteiten en/of industrieën die zelfvoorzienend zijn om zo min mogelijk afhankelijk te zijn (of worden) van de externe aanlevering van goederen en diensten, om de eigen productie gaande te kunnen houden;
- de vereiste van transparantie. De druk op een overheid - die interventie voorstaat - en het bedrijfsleven - die het liefst ziet dat de overheid zich afzijdig houdt - om gezamenlijk de taken in het kader van een 'duurzame ontwikkeling' op zich te nemen, wordt alsmaar groter.
- De uitwisseling van informatie, data en andere gegevens tussen beide, dus steeds belangrijker, evenals een versnelde invoering van informatologische systemen die deze informatie, data en andere gegevens kunnen aanleveren.

Waar voorheen het motto was dat de overheid zich zoveel mogelijk afzijdig diende te houden van economische activiteiten, is de ontwikkeling de laatste jaren er meer één van het zoeken naar activiteiten waarin de overheid en het bedrijfsleven samen werken aan de toekomst. De Public-Private-Partnership-programms (PPP) zijn daar een voorbeeld van. De samenwerking tussen overheid en bedrijfsleven vereist een andere 'mindset' van waaruit beide partijen te werk gaan. Eenzelfde vereiste van een veranderde 'mindset' treft ook de bevolking als geheel. Het hedendaagse Aruba vergt van de bevolking als geheel dat gezamenlijker dan voorheen de sociaal-economische uitdagingen aangegaan worden en niet meer afgewacht wordt totdat de overheid problemen oplost.

Onderdeel hiervan is, dat een zichzelf vernieuwend vermogen van de samenleving, deel uit gaat maken van wat 'eigen' is aan de bevolking op Aruba. De Arubaanse burger zal in de toekomst – net als voorheen- bovenal een entrepreneur moeten zijn van karakter, die de kunst van het ondernemen beheerst, eerder dan een verlengstuk van de bureaucratie die de samenleving al geruime tijd overheerst.

De grootste uitdaging in de omschakeling in de 'mindset' is hierbij, dat de bevolking van Aruba datgene wat haar vertrouwt voorkomt en waaraan zij gevoelsmatig zekerheid ontleend en zich daarin veilig voelt, los zal moeten gaan laten en op zoek zal moeten gaan naar nieuwe uitdagingen, ervaringen en zekerheden.

Waar de gemeenschap vanuit een andere 'mindset' vorm en inhoud geeft aan het samenleven, zal meer dan voorheen verwacht worden dat deze zich aanpast aan een samenleving met andere spelregels. In het proces om te komen tot die andere 'mindset' is de politiek leidend als bewaker van het gemeenschappelijk gedachtegoed.

3.2 Politiek bestuurlijke vernieuwing

De samenleving op Aruba – en waarvan de politiek en het overheidsapparaat deel uitmaken – is door de jaren heen aanzienlijk veranderd. De Arubaanse politiek echter is er in al die jaren nauwelijks in geslaagd om de politieke cultuur en structuur in de kern aan die veranderingen aan te passen.

Op het domein van de politiek en het overheidsapparaat regeert nog steeds de behoudzucht van gevestigde belangen, denkpatronen en structuren en feit is dat men zich onvoldoende de werking van het marktmechanisme aantrekt. Een werking dat het bedrijfsleven wel constant dwingt tot verandering en aanpassing.

De geschiedenis leert, dat landen die niet beschikken over een vermogen om zichzelf te kunnen vernieuwen, dat deze uiteindelijk in ernstige problemen komen. Om als overheid in de tegenwoordige tijd op een goede manier een voortrekkersrol en een voorbeeldfunctie te kunnen vervullen, ontkomt die overheid - evenals de politiek ten dienste waarvan zij staat - er niet aan om ook zelf innerlijk een vernieuwingsproces te ondergaan. De Raad is in dit kader van mening dat de regering/de politiek in de totstandkoming van haar voornemens en in haar handelen, de sociale partners, hoge colleges van staat evenals de vaste colleges van advies, nadrukkelijker moet betrekken in het besluitvormingsproces.

Een nadrukkelijker betrokkenheid van voornoemde instituties draagt bij aan het waarborgen van het systeem van 'checks and balances' in het democratische bestel, omdat zij dan in staat gesteld blijven om vanuit de wettelijke taakstelling die hen

gegeven is, een vinger op de pols te houden van het regeringsbeleid, zonder dat de democratie verwordt tot een naar poldermodel.

De ervaring leert dan ook dat institutionalisering en vernieuwing – in het bijzonder waar het de politiek c.q. de overheidsorganisaties betreft - haaks op elkaar staan. Zonder een professionele begeleiding, is het aannemelijker dat elke poging om te komen tot vernieuwing - op eigen initiatief - gedoemd is te mislukken. De jarenlang slepende kerntakendiscussie is daar een ultiem voorbeeld van, evenals de moeizame gang naar een zelfwerkzame, zelfredzame en participerende samenleving.

De wijze waarop de politiek zichzelf zal kunnen vernieuwen en zich ten dienste kan stellen van een duurzame ontwikkeling, is voor een aanzienlijk deel hierin gelegen, dat deze van zichzelf - en het uitvoeringsapparaat daarachter - een nieuwe, gerectificeerde, verbeterde en gemoderniseerde versie maakt. Een organisatie die in staat is om zich naar behoefte te kunnen aanpassen aan (op basis van noodzakelijkheid tot stand komende) flexibele (dus wisselende) kerntaken.

In verband hiermee blijft de Raad zich volledig scharen achter de intentie van het huidige Kabinet om op korte termijn een hernieuwde kerntakenanalyse op te starten en waarvoor als begrepen externe expertise is aangezocht.

3.3 Het stelsel van sociale voorzieningen

Aruba staat regionaal bekend om haar hoge sociale voorzieningenniveau. Hierin zetten een veelvoud aan organisaties binnen en buiten de overheid zich in voor het sociale welzijn van de bevolking. Op zich positief, maar er kan wel een kanttekening bij geplaatst worden.

Het sociale voorzieningenniveau dat Aruba kent in haar huidige vorm en met als streven zoveel mogelijk een verzorgingsstaat te zijn, is uitermate kostbaar. De reserves om deze te kunnen bekostigen zijn in tijden van een wisselende economie, beperkt of niet aanwezig. Daarnaast kan men zich maar moeilijk aan de indruk onttrekken, dat het sociale voorzieningenstelsel op Aruba zich in hoofdzaak richt op het verlichten van sociale problemen in plaats van het bestrijden ervan. Dat is op korte termijn wellicht zinvol om de directe nood te verlichten, doch op langere termijn blijkt maar al te vaak dat hiermee de afhankelijkheid van het sociale voorzieningenstelsel in stand wordt gehouden. Zelfredzaamheid en zelfwerkzaamheid staan te weinig op de voorgrond en worden vrijwel niet gestimuleerd noch gepropageerd.

Hieraan is debet dat problematieken niet in hun onderlinge samenhang met andere gebieden bekeken en aangepakt worden vanuit de complexiteit die de samenhang eigen is.

De indruk is dat de kwaliteit van de dienstverlening van welzijnsinstellingen een vrijwel constante is, die zich op symptoombestrijding richt en te weinig of niet evolueert met de hedendaagse dienstverleningsbehoefte op sociaal en maatschappelijk gebied. Als gevolg daarvan wordt de aanpak van sociale problemen onvoldoende bezien vanuit die aanpak en het uiteindelijke doel, namelijk dat iemand wederom in enigerlei vorm kan bijdragen aan de economie.

De Raad is de mening toegedaan dat het hoog tijd is voor een studie naar de staat van de sociaal-economische infrastructuur op Aruba anno 2015 en de ontwikkelingen die deze heeft doorgemaakt vanaf 1985.

3.4 Justitie

Zoals uit deze nota blijkt is de Raad van mening dat er in de Arubaanse samenleving een behoefte is ontstaan aan een stuk vernieuwing en duurzame ontwikkeling. Belangen zijn in beweging gekomen en waarden en normen zijn aan het verschuiven.

Binnen de dynamiek van vernieuwing en ontwikkeling proberen velen zich met alle goede bedoelingen aan te passen aan de nieuwe eisen en omstandigheden in een zichzelf vernieuwende Arubaanse samenleving. Harde les van de praktijk is echter ook dat evenzo velen met minder eervolle bedoelingen proberen om zich uit eigen belang te repositioneren binnen diezelfde samenleving.

Een groot deel van de spelregels in de samenleving, is vastgelegd in wet- en regelgeving. Met het toezicht en de controle daarop zijn in hoofdzaak het Korps Politie van Aruba en het Openbaar Ministerie belast. Van het Openbaar Ministerie en het Hof, kan gesteld worden, dat deze organisaties bij uitstek belast zijn met het verdedigen van de burgers in de samenleving, opdat ook zij zich daarin geborgen, veilig en op hun gemak kunnen voelen en dat deze te allen tijde het algemeen belang van iedereen hoog in het vaandel zullen dragen. Echter, er kan geconstateerd worden dat het OM in haar beleidsvoering het accent legt op de grote misdaad en criminaliteit. Als argument om minder zware zaken niet te hoeven onderzoeken wordt capaciteitsgebrek aangevoerd. De Raad vindt dit een zorgelijke praktijk en is de mening toegedaan, dat de overheid zorg dient te dragen dat het Korps Politie van Aruba en het Openbaar Ministerie, voldoende geëquipeerd zijn en blijven met mensen en middelen, zodat het gebrek daaraan niet als argument gebruikt kan worden om niet op te treden tegen lichte criminaliteit. Het gevoel van veiligheid, geborgenheid en welbevinden van burgers laat zich niet vertalen in geld. Nog afgezien daarvan gaat er een minder goed voorbeeld van uit naar de overige instanties die belast zijn met het toezicht en de controle op de naleving van wet- en regelgeving.

3.5 De invloed van regionale economische en sociale ontwikkelingen

Het “World Economic Forum” constateerde in 2014 een sterke daling in de prijs van grondstoffen. Als gevolg hiervan groeide de economie in Latijns Amerikaanse landen in 2014 door de band genomen met minder dan verwacht (1,5%).

Latijns Amerikaanse landen zijn voor hun inkomsten sterk afhankelijk van de export van die grondstoffen. Hiermee bevindt Latijns Amerika zich aan de voet van de ladder voor wat betreft de vooruitzichten op deelname aan de mondiale economische groei. Een mondiale economische groei welke zich vooraleer op Azië, Afrika, het Oosten en Europa lijkt te richten, eerder dan op Latijns Amerika.

Al is de armoede de laatste decennia afgenomen en de middenklasse gegroeid, neemt dat niet weg dat vooralsnog ruim 62% van de Latijns Amerikaanse bevolking zich in een aanhoudende situatie van sociaal-economische onzekerheid en armoede bevindt (*volgens het United Nations Development Programme*). Het is dan ook niet vreemd dat er in Latijns Amerikaanse landen onrust is ontstaan en de bevolking politieke, sociale en economische hervormingen eist. Verschillende van die landen hebben hieraan gehoor gegeven en getracht wordt om de economische groei weer op de rails te krijgen.

Dit met inbegrip van maatregelen waarmee beoogd wordt de corruptie, drugshandel, witwaspraktijken, ongeoorloofde goederenhandel en mensenhandel, de kop in te drukken, sociale en economische ongelijkheid te bestrijden en het vertrouwen in het bestuur te herstellen. Indien de Latijns Amerikaanse landen – in het bijzonder Mexico, Costa Rica, Panama, Colombia, Peru en Chile (die gezamenlijk “the Latin American Pacific Alliance” vormen) - erin slagen om de economische en sociale hervormingen door te voeren, dan kunnen zij hun focus hierna ten volle richten op de internationale handel en economische groei. Aruba probeert terecht om in het kielzog van deze landen mee te varen, maar de vraag blijft vooralsnog of zij voor haar eigen benodigde economische groei van het heden, kan afwachten op de eventuele positieve effecten van de initiatieven van de Latin American Pacific Alliance.

In tegenstelling tot de gunstige blik waarmee het “World Economic Forum” kijkt naar de sociale en economische ontwikkelingen in een beperkt aantal van de Latijns Amerikaanse landen – vooral voor wat betreft de economische en sociale hervormingen – zijn de laatste cijfers van het “United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC)” alarmerend voor wat betreft de landen in de omgeving van Aruba. De top 10 van de landen met het hoogste percentage gewelddaden met fataal gevolg, wordt bezet door 8 landen welke zich in Latijns Amerika bevinden. Daarmee heeft Latijns Amerika de plaats ingenomen van Afrikaanse landen die voorheen deze plaatsen bezette.

De conclusie kan niet anders zijn dan dat er in Latijns Amerika voldoende economische en sociale uitdagingen op de loer te liggen, die vooral gelden voor de minder draagkrachtigen in die landen en die voorlopig nog achter in de rij zullen blijven staan op weg naar innovatie, technische ontwikkeling en sociaal maatschappelijke vooruitgang.

Het is niet ver gezocht om te denken dat van 62% van de Latijns Amerikaanse bevolking – die zich nog in een aanhoudende situatie van sociaal-economische onzekerheid, achterstand en armoede bevindt – een gedeelte Aruba als goed alternatief beschouwd.

Op het ogenblik geldt voor het overgrote deel van de landen in Latijns Amerika een vrije toegang – door de lucht en over zee - tot de landsgrenzen van Aruba, die als speerpuntbeleid hanteert dat de toegang zoveel mogelijk visumvrij moet zijn. Het moge echter overduidelijk zijn dat recente ontwikkelingen (met o.a. als gevolg daarvan de acties van de politie en de immigratiedienst), dat er een grote behoefte is om aan de grens stringenter te gaan controleren wie er binnen komt, wie naar buiten gaat en met welke bedoelingen. Wat niet in het belang is van een gezonde sociaal-economische ontwikkeling van Aruba, zou al aan 's Lands grenzen gepareerd moeten worden.

4. Reflectie

4.1 Met betrekking tot een duurzame ontwikkeling

Aruba heeft in haar ontwikkeling vaker voor hete vuren gestaan en heeft telkenmale uitdagingen tot een goed einde weten te brengen en zich weten te herpakken. De hedendaagse uitdaging komt er in hoofdzaak op neer dat er antwoorden en alternatieve oplossingen gezocht moeten worden, om de opgebouwde welvaart en het welzijn van de Arubaanse burger te kunnen waarborgen in de huidige tijd, waarin bezuinigingen en besparingen centraal staan, evenals voor toekomstige generaties.

Hierbij zien bestuurders zich ermee geconfronteerd:

- dat de sociaal-economische problemen van de dag, te complex zijn voor een regering alléén, om deze op te kunnen lossen;
- dat meer dan ooit tevoren het regeringsbeleid moet steunen op draagvlak onder de sociale partners, zowel gouvernementele als niet-gouvernementele organisaties;
- dat voornoemd draagvlak onontbeerlijk is geworden om Aruba goed te kunnen positioneren, ten aanzien van allerhande lokale en mondiale ontwikkelingen en in te kunnen spelen op de noodzakelijkheid van vernieuwing.

Om de huidige problemen aan te kunnen pakken lijkt het beleid van de overheid - door de nood daartoe gebracht - zich te concentreren op het vervangen van het bestaande door nieuwe gedachten, situaties, omstandigheden, processen, regels en instituties. Dat is een keuzemogelijkheid en aldus een reële optie om verandering en vernieuwing aan te pakken. Zonder de positieve resultaten te kort te willen doen, voelt de Raad toch de behoefte om hierbij een aantekening in de marge te moeten plaatsen.

Wil de overheid de resultaten van haar inspanningen kunnen maximaliseren, dan:

- moeten die inspanningen de toets der kritiek op economisch, sociaal, ecologisch, technologisch en cultureel gebied kunnen doorstaan, evenals die op het vlak van het leefmilieu, wil er sprake zijn van een duurzame ontwikkeling;
- is een tijdige, daadwerkelijke en brede betrokkenheid van de gemeenschap en haar vertegenwoordigers een must, evenals die van de colleges van staat en de hogere colleges van advies, als checks and balances van het regeringsbeleid binnen het democratisch bestel;
- dienen de inspanningen hand in hand te gaan met een revisie van wat tot noch toe tot waarde en norm verheven werd
- dient de burger in het regeringsbeleid centraal te staan en bovenal mogelijkheden en ruimte te laten aan het individu om op constructieve wijze zelfwerkzaam en zelfredzaam te kunnen zijn of te kunnen worden zo los mogelijk van de overheid.

- moet er sprake kunnen zijn van een goede balans (en dus verdeling) tussen economische welvaart en sociaal welzijn, zonder de duimen op de weegschaal te hoeven leggen om de balans in enigerlei richting uit te doen slaan;
- zal het streven naar een zo hoog mogelijk zichzelf vernieuwend vermogen van de samenleving, hoog op de agenda moeten blijven staan;
- dient de overheid er zich bewust van te zijn dat zij een voorbeeldfunctie vervuld binnen de gemeenschap en sluit zij zichzelf niet uit van initiatieven en verlangens, die de gemeenschap opgelegd worden;
- een open deur voor externe invloeden op het Arubaanse regeringsbeleid, maar welke in de relatie tussen volksvertegenwoordiging en het volk, in beginsel van ondergeschikt belang zijn en een lagere prioriteit zouden moeten hebben, zonder dat afbreuk wordt gedaan aan de aandacht die ook externe invloeden behoeven.

In de wetenschap van het voorgaande zou Aruba zich terecht kunnen afvragen wat de staat is van de sociaal-economische infrastructuur anno 2015, hoe deze beleefd wordt in de gemeenschap en hoe Aruba zich het beste kan blijven positioneren voor de toekomst.

4.2 Met betrekking tot het belang van het waarden- en normensysteem.

Met alle ontwikkelingen die Aruba heeft doorgemaakt vanaf 1985 en waarvan aangenomen mag worden dat deze hun sporen hebben achtergelaten op het gemeenschappelijke waarden- en normensysteem, kan Aruba zich terecht afvragen of het gemeenschappelijk waarden- en normensysteem nog wel functioneert binnen de sociaal-economische context waarin de burger op Aruba anno 2015 leeft en werkt en hoe het zich het beste kan positioneren ten aanzien daarvan en voor wat betreft de toekomst. Het is het zoeken naar het antwoord op de vraag wat 'the opportunity costs of Development on the value system' op Aruba zijn geweest - in de context van de sociaal-economische ontwikkelingen die zij heeft doorgemaakt door de jaren heen en de speerpunten van het (regerings)beleid) ten aanzien daarvan voor de toekomst.

Hierin zou men de volgende lijn kunnen volgen:

- een (her)definiëring van waarden- en normengebieden;
- hieruit distilleren welke van de waarden- en normen van belang geacht en gehandhaafd gaan worden voor het collectief (de gemeenschappelijke waarden en normen);
- de gemeenschappelijke waarden en normen als uitgangspunt voor wet- en regelgeving, richtlijnen, het integriteitdomein, gedragscodes, e.d.

- hoe het beste vorm gegeven kan worden aan een bewustwording van de burger over het belang van gemeenschappelijke waarden en normen in de Arubaanse samenleving.

Gelijk voor veranderingen in het sociaal-economische systeem op Aruba geldt, mag ook voor wat betreft het gemeenschappelijk waarden- en normen systeem - in het kader van een duurzame ontwikkeling - de optie van een revisie ervan, niet ontbreken. Dit ter wille van het vertalen van sociaal-economische veranderingen in draagkracht en menselijk handelen, zonder de duimschroeven aan te hoeven draaien.

Aruba is met de sluiting van de raffinaderij en onder invloed van allerhande mondiale ontwikkelingen inkomsten verloren. Dat is evident. Rest het toerisme en de handel op het ogenblik de voornaamste pilaren zijn waar de economie van Aruba op steunt. Initiatieven om de afhankelijkheid van energiebronnen (i.h.b. olie) te verminderen en Aruba als hub te laten fungeren voor het transport van handelsgoederen, de dienstverlening en de overdracht van kennis, zijn in een dermate vroeg stadium dat de concrete resultaten van die inspanningen voorlopig - voor het overgrote deel van de Arubaanse bevolking - nog onvoldoende zichtbaar zullen zijn of tastbaar zullen worden.

Desondanks blijft het belangrijk om over een vermogen te kunnen beschikken om innovatief te kunnen anticiperen op vernieuwing en te blijven streven naar een zichzelf vernieuwend vermogen binnen de gemeenschap. Om daarvoor draagvlak te kunnen scheppen en te behouden binnen de gemeenschap is en zouden 'transparantie' en 'bewustwording' kernbegrippen en uitgangspunten moeten zijn van het overheidsbeleid.

Oranjestad, 16 november 2015

Dhr. J.R. (Rudy) Geerman
Voorzitter
Sociaal Economische Raad

Dhr. drs. Felix R.E. Bijlhout
Secretaris
Sociaal Economische Raad

L.G. Smith Boulevard 134, Oranjestad, Aruba
Telefoon: (297) 583-2713
Fax: (297) 5838956